

nyttjat små Valörer, verkar ingenting på rörelsen, emedan små Valörer lika så väl kunna spelas mycket långsamt, som man spelar det stora för fort.» —

Vid betraktandet av M:s produktion inställer sig gärna den reflektionen, att M. legat under samma dom som så många andra spel- och kompositionstekniskt kunniga och inspirerade improvisatörer: den gång de velat fästa sina intentioner på notpapperet, har ej alltid begåvningen räckt till. I 24 Choralförspelningar finnas snart sagt alla stilarter från Bachs Orgelbüchlein till Organistens marschalbum representerade. Därför lämpar sig med våra dagars kyrkomusikaliska syn på tingen endast preludiet för W55 till praktiskt bruk, och måhända vill någon använda preludiet för W198 till postludium vid aftongudstjänst eller barndop.

Inga Johnsson.

Utdrag ur årsrapport för år 1938 från sektionen »Kyrklig skrud och prydnad.»

Även under det senast förflutna året har eld härjat och förstört ett par kyrkor i vårt land. Svåraste förlusten under det gångna året ledo vi, när Ala 1100-tals-kyrka på Gotland den 7 juni blev lågornas rov. Orgel, kyrksilver och inventarier räddades dock. Däremot gingo alla inventarier till spillo vid branden av Östra Tunhems kyrka (Skara stift), uppförd 1900. Sektionen har redan förut fäst uppmärksamheten på de oförsvärligt låga brandförsäkringsvärdena, som icke på långt när täcka de rent materiella förlusterna, när olyckan är framme. I förra fallet var kyrkan försäkrad för 56.000 kronor, i senare för 30.000 kronor. Det torde vara välbetänkt, att någon framställning i syfte, att kyrkorna brandförsäkras till fullt betryggande belopp göres till församlingarnas kyrkoråd (t. ex. genom Domkapitlens ämbetsbrev), och att därvid samtidigt infortras uppgift å brandförsäkringsvärdena.

I samband härmed förtjänar omnämnas, att ett 30-tal kyrkstallar (Åsele, Luleå stift) skattat åt förgängelsen till följd av eldsvåda. Den tid torde icke vara så avlägsen, ja, är redan i många församlingar inne, då kyrkstallarna — på grund av motoriseringens frammarsch — icke vidare användas. På många håll kunna de således utan avsaknad försvinna. Men det finns kyrkplatser, där de utgöra ett karakteristiskt, tilltalande inslag i bebyggelsen vid kyrkan. Liksom de norrländska kyrkstugorna, som icke längre fylla samma uppgift som förr, böra kyrkstallarna bliva föremål för skydd, så att man åtminstone söker förhindra godtyckliga ingrepp, innan detta blir för sent.

Med glädje hälsas de strävanden, som göras för att icke blott rädda och konservera våra ödekyrkor utan ock återvinna dem för gudstjänstlivet. Så har under året öppnats den gamla ödekyrkan å Ven (S:t Ibs församling) och i samband därmed har den gamla altartavlan återställt. I Stockholm har Gustaf Adolf kyrkan, vars öde väckte oro, av Djurgårdskommissionen upplåtits åt en stiftelse, som bildats för att gjuta liv in i den övergivna kyrkan och som kunde glädja sig åt att få kyrkan återöppnad för gudstjänst på söndagen. Det är vidare ej blott t. ex. Roma klosterkyrka och Alvastra klosterkyrka och Nydala klosterkyrka, som ha rätt att påräkna ett allmänt intresse; det vore i sanning väl använda lotterimedel och ett lämpligt utnyttjande av samvetsömmas värnpliktigas arbetskraft, om ödekyrkorna bleve ihågkomna. Stora värden stå här på spel; och det synes vara välbetänkt, om inom varje stift en plan uppgjordes för att i tid rädda vad som räddas kan, så att nödvändiga åtgärder icke försummas och så att en överblick kunde lämnas för igångsättande av reservarbeten, då sådana anses böra anvisas. Men det får icke förglömmas, att utan att det på ort och ställe finns intresse för själva saken, kan detta problem icke tillfredsställande lösas. Här är en nära liggande uppgift för hembygdsföreningar att framkalla det lokala intresset och att sedan gå in för lösning av uppgiften. Ett gott föredöme i detta avseende har Gudmundrå hembygdsförening gjort, i det att den beslutat restaurera församlingens gamla kyrkoruin — och härför sökt samt erhållit anslag av statsmedel. Därvid ha murrester från äldsta kyrkan påträffats men också fynd av mynt bl. a. brakteater, som vittna om förbindelse med Vadstena och pilgrimsfärder dit. I Härnösands stift har även Ytterlännäs ödekyrka från medeltiden tack vare enskild persons donation blivit till det yttre restaurerad under det att det inre fortfarande väntar på medel för sitt iståndsättande. Genom samvetsömmas värnpliktiga har Stora Rytterns kyrkoruin (Västerås stift) restaurerats. I detta sammanhang kan också omnämnas det glädjande faktum, att de allra senaste åren vid enstaka tillfällen gudstjänster (såsom »scouternas julotta») börjat firas i Riddarholmskyrkan, som länge nog varit ett beklämmande exempel på en ödekyrkas tomhet på andligt liv. Såsom i årsrapporten för år 1937 berördes, ha krafter varit i verksamhet för att i stället för Hanhals eldhärjade nya kyrka få återuppbygga församlingens medeltida ödekyrka. Dessa strävanden ha under året krönts med framgång, varvid det visade sig, att iståndsättande av det medeltida templet betingade endast ungefär två tredjedelar av kostnaden för en återuppbyggnad av en kyrka på den brunnas plats.

Åtskilliga nya församlingshem vittna om hur församlingssinnet, även där tillgångarna äro knappa, söker sig uttryck och skapar betingelser för nutida allsidigare församlingssliv. Önekligen måste man gripas av det offersinne, som här framträder, men ock av den energi, som förmått åstadkomma glädjande resultat. Även om

dessa resultat för den enskilda församlingen äro av utomordentlig betydelse, är dock intet under året öppnat församlingshem av sådan prägel, att det förtjänar särskilt omnämnande i denna rapport. Men det synes, som om ett *snabbt* genomförande av planer på detta område ibland skulle ha skett på bekostnad av en god lösning.

Då det gäller nyskapelser, kräver krematoriefrågan ett särskilt kapitel. Eldbegängelsen är på frammarsch. Under året ha nya krematorier invigts, och nyanläggningar planeras. Utomordentligt värdefullt är det, när tävlingar utlysas för att få fram det bästa möjliga. Men då bör också tillses, att icke ovidkommande förhållanden spela in till förfång för vad tillkallade sakkunniga vid sitt bedömande framhålla såsom det värdefullaste. Men en sak, som ur rent kyrklig synpunkt är att beklaga, är att nyskapandet på detta området har över sig något famlande och osäkert och icke ger uttryck åt det kristna evighetshopp, som det är vår kyrkas plikt och förmån att slå vakt om. Det torde ligga i eldbegängelsens vänners eget intresse att icke betona en sekularisering, som måste innebära, att eldbegängelsen framstår såsom något mindre kristligt och fattas såsom ett avsteg från kristen tro och kristet hopp. Ett studium av inlämnade förslag vittnar om att de tävlande i stor utsträckning fallit offer för en frestelse att hängiva sig åt det tidlösa evighetsspekulerandet och skildringar av jordelivets obeständighet, något som blivit en modern kulturföreteelse men som lämnar själen i dess besökelses stund tom. Betecknande för själva den sekularisering, som här pågår, är att kyrkostämman anslår endast en del av kostnaderna (i ett känt fall $\frac{1}{4}$) och den borgerliga kommunen det övriga. Tillvaratagas icke här de religiösa synpunkterna, komma våra krematorier att ingiva våra församlingsbor en främlingskänsla och giva ett intryck av kyla och nakenhet, som ingalunda är till gagn för en rörelse, vilken kyrkan i övrigt icke har anledning att motarbeta. Museiintendenten Fil. Doktor Bengt Cnattingius har beträffande denna sak gjort följande uttalande:

Krematoriet som kultrum.

I de krematorier som icke befinna sig i krematorieföreningarnas ägo och som disponeras för övervägande kyrkliga jordfästningsakter, synes oss ofrånkomligt, att rummet förses med altare. Om detta blir föremål för biskoplig vigning, bör det få samma helgd, gestalt och prydnader som högaltaret i en kyrka. Det bör icke få en alltför framträdande storlek men bör å andra sidan icke underordnas katafalken, som i de flesta krematorier gjorts alltför vidlyftig.

Bildprydnad.

Den prydnad, som brukat ges åt krematorierna, är av ganska skiftande innehåll. De sist tillkomna målningar

av större betydelse äro antingen beroende av traditionell uppfattning eller äro utförda i helt modern anda. Den stora tävlingen till dekorativ målning i det nya krematoriet i Stockholm år 1938 med icke mindre än 123 förslag visade med full tydlighet dessa båda riktningar i rätt stark motsättning till varandra. Den senare byggde mest på modern norsk monumental konst och bar åtminstone uppriktighetens prägel; när expressionistiska änglar uppträdde i för övrigt traditionellt sammanhang, blir man emellertid rätt betänksam. Uppriktigheten var dock i många fall driven ganska långt som t. ex. i ett förslag med motto »symbolisk fris», där några av de s. k. symbolerna utgjordes av gasmask och pansarvagn. Genomgående härskade, som en kritiker anmärkt, en profan ton bland förslagen. I många fall kunde man, för att fortsätta citatet, tala om estetisk provokation, som måste anses vara av ondo i rum, som ägnas åt högtidliga förrättningar. Vördnad och i många fall allvar inför döden saknades. Juryn synes också hava varit angelägen att belöna förslag av denna karaktär, till vilka vi räkna Sven Erixons »Liv Död Liv» samt K. G. Anderssons »Ljuset från korset». Utförligare kunna vi icke behandla denna tävling.

Under året har ett nytt krematorium utsmyckats med målning och skulptur, nämligen Norrköpings. Å fasaden har placerats en stor bronsskulptur av John Lundqvist, kallad uppståndelsen, vilken gör en mäktig verkan. I krematoriet, som utgör en mycket vacker interiör, upptages den belysta alturväggen av en stor freskomålning av Olle Hjortzberg. Målningen tillkom som resultat av en tävling, till vilken inbjudits Märta Afzelius och Olle Hjortzberg. Prisnämnden förordade enhälligt den förstnämndas skisser såsom avgjort överlägsna, men kommittén valde likväl det hjortzbergska förslaget. Efter fullbordandet röjer det också betänkliga svagheter, vilka vi icke kunna ingå på i detta sammanhang. Det torde räcka med en skildring av innehållet, som belyser, att man icke ostraffat får blanda traditionella ämnen med små försök till modernt innehåll. Nederst t. h. ser man ett litet barn lekande; bredvid sitta föräldrarna. Fadern håller en spade i handen ty han har nyss berett jorden. I sin beskrivning över målningen påpekar konstnären det symboliskt betydelsefulla i denna spadens verksamhet, ty t. v. har han fått reda barnets grav: där ligger kullen över den lille döde och bredvid sitta de sörjande föräldrarna. Till denna melodram har på ett kompositionellt föga lyckligt sätt fogats tvenne partier, som endast medelst massiva ljusknippen förbindas med varandra. Kvin-

nan vid graven skådar upp mot den öppna klippgraven, vid vilken två änglar sitta och överst ses den uppståndne Kristus i en mandorla. Konstnären har eftersträvat en framställning av det kristna hoppet och segervissheten, men korrespondensen mellan den sentimentala vardags-scenen längst ned och den kristologiska övre delen är för svag för att förverkliga denna avsikt.

I *Djursholms nya gravkapell* har Bo Beskow nyss fullbordat en alfrescomålning, som han kallar »Av ljus är du kommen, till ljus skall du åter varda». Bortsett från travesteringen i rubriken äger målningen en sötaktig, banal hållning. Man ser en gubbe i helgdagskläder sitta t. v. och en ung kvinna med ett barn t. h., ovanför står en gosse sträckande sig mot ljuset, som rikligt flödar ned. En okritisk anmälare har sammanfattat målningens innehåll med orden »Livets kretslopp, dess rikedom, förtröstan och förklaring». Men man frågar sig: kan denna hejdlösa optimism vara uppriktig och äkta? När den — enligt vad målarens medvetna förändring av de rituella orden antyder — icke vilar på kristen grund, måste den förklaras som resultat av en allmänt hållen panteistisk världssyn; men kan en sådan verkligen ge en så strålande förtröstan och glädje inför döden och den stora gåtan? Måste man icke snarare misstänka bristande reflexionsförmåga och ovilja att verkligen tränga fram till sanningen och kanske rent av ovillig inställning till ett religiöst problem?

Endast en ny kyrka tycks under året hava invigts, nämligen Örserums, belägen i Gränna landsförsamling, 2 mil från församlingskyrkan, tillkommen genom enskild person (Direktör Widén), ställd under Diakonistyrelsens överinseende. Åtskilliga kyrkostämmobeslut varsla dock om att nybyggnader under den närmaste tiden äro att vänta. Så har t. ex. i Göteborg grundstenen lagts till Johannebergskyrkan, vars uppförande torde draga en kostnad av 740.000 kronor.

Ett synnerligen omfattande arbete har under året nedlagts på kyrkorestaureringar. I ett par av kyrkorna äro förändringarna så genomgripande, att man kan tala om verklig nyskapelse. Så är förhållandet med Luleå domkyrka, som till sin interiör framstår såsom en helt ny kyrka och som därvid erhållit den monumentala lyftning, som man väntar av en domkyrka. Slottsarkitekten E. Nordensköld har utformat förslaget, och för den skulpturala utsmyckningen har Carl Fagerberg sörjt. I stället för det rent av anskrämliga oljemålade trätaget har kyrkan fått vita, mäktiga valv, som kommit till sin rätt genom att sidoläktarna borttagits. Förutom de i föregående årsrapporten omtalade strävandena vid Uppsala, Strängnäs och Skara domkyrkor kan nämnas, att Visby dom-

kyrka söker statsbidrag till restaurering och att Kalmar gamla domkyrka snart torde få kupol i enlighet med Professor Östbergs förslag.

På det textila området har pågått en rastlös verksamhet, som burit frukt i ståtliga nyförvärv. I början av året överlämnades av Fröken Märta Afzelius monumentalä geniala gobeliner, som med sina friska glada färger pryda baksidan av de sörensenska altarmålningarna i Linköpings domkyrka. Vid Heliga Trefaldighetskyrkans i Gävle återöppnande efter omfattande restaurering fick skrudkammaren därstädes en värdefull tillökning (Libraria). Så skedde ock i Eskilstuna Fors kyrka, som nu har en synnerligen förnämlig uppsättning av högtstående textilier (Libraria). Särskilt omnämmande måste även ägnas de textilier, som 1 Söndagen i Advent överlämnades av Kyrkoherden D:r Oscar Krook och hans maka till Ulrika Eleonora kyrka liksom Riddarholmskyrkans antependium, en gåva av svenska kvinnor till H. Maj:t Konungen på hans 80-års-dag med svenska provinsblommor inbroderade. (Licium — Louise Adelsborg).

På fönstermålningens område har Hugu Gehlin hävdadt sitt anseende genom flera nyskapelser (Kila, Västerås stift, S:t Petri, Lunds stift).

Nordens enda Murillo-målning i offentlig ägo finnes numera i Högalidskyrkan, som har sin vakne kyrkoherde att tacka för detta förvärv.

En nyhet, som icke får förbigås, är den hopfällbara lägerkyrka, som Arkitekten M. Westerberg låtit framställa. En briljant idé har här förverkligats. Vid gudstjänster ute i det fria har man här tillgång till ett lätt transportabelt korparti med absid och altare under ett skyddstak, uppbyggt av pelare, samt med målningar å de hopfällbara sidostyckena.

Tvenne möten och utställningar synas i hög grad ha tillvaratagit de intressen, som ligga sektionen om hjärtat, nämligen i Halmstad och i Eksjö. I oktober (14—16) anordnades dessutom i Leufsta bruk särskilda dagar för kyrkomusik och kyrkokonst. I full harmoni med K. S. V:s strävanden hava dessa möten och utställningar varit synnerligen goda vägröjare för den upplysning, som på detta område behöver främjas och som en blivande förening för kyrklig konst skulle upptaga på sitt program.

Vad som på den kyrkliga konstens område äger rum är intet självändamål. Men vi ha all rätt att i strävandena på detta område se värdefulla medel till att hjälpa människor in i fädernas kyrka. I samma mån som detta lyckas, skall det visa sig, hur detta befruktande inverkar också på andra livets områden.

Sixten Dahlquist